

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากสภาพสังคมโลกปัจจุบันนั้นมีการเปลี่ยนแปลงมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทั้งข้อมูลและข่าวสาร ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมและการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ในการพัฒนาการศึกษาจำเป็นต้องเตรียมคนให้พร้อมให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุขและมุ่งพัฒนาคนให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่พัฒนาคนให้มีความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีการพัฒนาการที่สมดุลทั้งปัญญา ร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งเป้าหมายการศึกษาของชาติมุ่งเน้นในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพตามที่สังคมปรารถนา เป็นพลเมืองดีที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ มีความรู้ มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ รู้จักหน้าที่ และสามารถมองภาพรวมของปัญหาที่อาจก่อผลกระทบต่อตนเอง ชุมชน สังคมส่วนรวม และตัดสินใจเลือกประพฤติตนได้อย่างเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดมุ่งปลูกฝังทางด้านปัญญา พัฒนาการกระบวนกรคิดของผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยยึดความแตกต่างระหว่างบุคคลมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมเป็นสำคัญสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 12-13) รูปแบบการเรียนรู้ และการศึกษาจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือที่เรียกว่า “ปฏิรูปการเรียนรู้” ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้เน้นถึงสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้เพื่อให้คนไทยเป็นคนที่ มีเหตุมีผล รู้จักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้จักคิด และสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กล่าวคือ ต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการคิด มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ แล้วมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ ปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองเห็นใจผู้อื่นสามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 18-19) สภาพปัญหากระบวนการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันยังมุ่งเน้นการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้จาก

สภาพจริงหรือการปฏิบัติจริง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 4) และครูยังยึดการสอนโดยเป็นผู้ให้ความรู้แต่เพียงอย่างเดียววิธีการสอนของครูเน้นการสอนแบบบอกเล่า บรรยาย เน้นการท่องจำเป็นหลัก เน้นการเรียนในห้องเรียน นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ไม่มีความสุขในการเรียน และการจัดกระบวนการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคนให้มีลักษณะที่ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้” ไม่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็นและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 47) พฤติกรรมการเรียนของนักเรียนคือ การนั่งฟัง จดบันทึก ซึ่งในการสอนจะให้นักเรียนมีคุณภาพนั้น ครูจะต้องเป็นผู้จัดเตรียมสื่อ กิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนให้มาก เน้นกระบวนการคิด และกระบวนการกลุ่ม สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา พบว่า กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนยังไม่เป็นที่พึงพอใจและในปีการศึกษา 2549 ผลการประเมินปลายปี นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 ได้ร้อยละ 69.85 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยังไม่เป็นที่พึงพอใจ เนื่องจากครูส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการสอนแบบเดิมๆ ใช้วิธีการบรรยายให้นักเรียนอ่านและท่องจำเนื้อหาจากตำรา ครูยังไม่จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ยังเน้นการให้ความรู้มากกว่าการให้นักเรียนปฏิบัติทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุผลเป็นที่พึงพอใจ จึงจำเป็นต้องพัฒนาการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียน พัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ให้สูงกว่าเดิม และจากการประเมินภายนอกของสถานศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 - 2548 สรุปได้ว่า มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับพอใช้ และมาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตอยู่ในระดับดี (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2550 : 10) ซึ่งผู้วิจัยมีความต้องการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีมาตรฐานทั้ง 2 มาตรฐานนี้ให้สูงขึ้นกว่าเดิมและมาตรฐานทั้ง 2 มาตรฐานนี้จะมีการพัฒนาได้ดีในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในด้านทักษะทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษา การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือและการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานโดยจัดบูรณาการภายในสาระการเรียนรู้สาระเดียวหรือหลายสาระการเรียนรู้ให้สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ความรู้และทักษะไปใช้ในชีวิตจริง ในบริบทที่มีความหมาย

ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คือ สามารถพัฒนาการคิดอย่างมี
 วิจารณญาณ และทักษะทางสังคมของนักเรียนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project approach) นักการศึกษาหลายท่านรวมทั้งสถาบัน
 หลายแห่ง ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้แบบโครงงาน ไว้ดังนี้กรมวิชาการ (2534 : 194)
 กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานไว้ว่า โครงงานเป็นการจัดการเรียนรู้วิธีหนึ่ง
 ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนด้วยการค้นคว้า ลงมือปฏิบัติจริงในลักษณะของการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง
 ประดิษฐ์คิดค้น ผู้เรียนจะมีปัญหาข้อข้องใจจะรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ ทดสอบเพื่อแก้ปัญหา
 ข้องใจ ผู้เรียนจะนำความรู้จากชั้นเรียนมาบูรณาการในการแก้ปัญหาค้นหาคำตอบ เป็นกระบวนการ
 ค้นพบ นำไปสู่การเรียนรู้ ผู้เรียนจะเกิดทักษะการทำงานกับผู้อื่น ทักษะการจัดการ ผู้สอนจะเข้าใจ
 ผู้เรียนเห็นรูปแบบการเรียนรู้ การคิด วิธีการทำงานของผู้เรียนจากการสังเกตการณ์ทำงาน การ
 เรียนรู้แบบโครงงานเป็นการเรียนแบบศึกษาค้นคว้าวิธีการหนึ่ง แต่เป็นการศึกษาค้นคว้าที่ใช้
 กระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนมีเหตุผล สรุป
 เรื่องราวอย่างมีกฎเกณฑ์ ทำงานอย่างมีระบบ การเรียนรู้แบบโครงงานไม่ใช่การศึกษาค้นคว้าจัดทำ
 รายงานเป็นอย่างเดียว ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผล นักการศึกษาหลายท่านได้ให้
 ความหมายของโครงงานตามบริบทและประสบการณ์ของแต่ละท่าน แต่ละความหมายมีความ
 สมบูรณ์เฉพาะในสาขาที่นักการศึกษาแต่ละท่านเกี่ยวข้อง การที่จะได้ความหมายที่ครอบคลุม
 มากที่สุดจะต้องมีการสังเคราะห์แต่ละความหมายเข้าด้วยกัน ความหมายที่รวบรวมโดยลัดดา
 ภูเกียรติ (2543 : 25 - 27) มีดังนี้ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2531 : 1 - 2)
 ได้ให้ความหมายว่า “โครงงานเป็นการศึกษาค้นคว้าตามความสามารถของผู้เรียนเองภายใต้
 กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือผลงานซึ่งมีความสมบูรณ์ในตัวโดย
 นักเรียนเป็นผู้วางแผนการศึกษาค้นคว้าดำเนินการด้วยตนเองเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มีเจตคติ
 ที่ดีต่อกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ครูเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาเท่านั้น โครงงานเป็นการศึกษาที่เน้น
 กิจกรรมโดย ผู้เรียนลงมือปฏิบัติและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์
 ภายใต้คำแนะนำปรึกษาและการดูแลของครูหรือผู้เชี่ยวชาญ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 5) ให้
 ความหมายว่า “โครงงานเป็นการทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือ
 ปฏิบัติด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลและให้คำปรึกษาของครู ตั้งแต่การคิดสร้างโครงงาน การวางแผน
 ดำเนินการ การออกแบบลงมือปฏิบัติ รวมทั้งร่วมกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินผล”
 โครงงานเป็นการสอนให้นักเรียนรู้จักทำโครงการวิจัยเล็ก ๆ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนา
 ความรู้ พัฒนาทักษะและสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ มีวิธีดำเนินการอย่างเป็นระเบียบ จุดประสงค์หลัก
 ของการสอนแบบโครงงาน ครูมีหน้าที่กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักสังเกต รู้จักการตั้งคำถาม รู้จักการ

ตั้งสมมติฐาน รู้จักวิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเพื่อตอบคำถามที่ตนเองอยากรู้ รู้จักสรุปและทำความเข้าใจกับสิ่งที่ค้นพบ โครงการงานเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นในหัวข้อที่กำลังเรียน การศึกษาค้นคว้านี้อาจทำเป็นรายบุคคลหรือเป็นทีม ลักษณะที่สำคัญของโครงการงานคือการศึกษาที่มุ่งเพื่อหาคำตอบให้กับข้อสงสัยในเรื่องนั้น ๆ ที่ผู้เรียนหรือกลุ่มเพื่อนตั้งข้อสงสัยขึ้นมา เป้าหมายของโครงการงานคือให้ได้เรียนรู้มากขึ้นในเรื่องนั้น ๆ มากกว่าที่จะค้นหาคำตอบที่ถูกต้องเพื่อตอบคำถามของผู้สอน

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) เป็นการสอนอีกแบบหนึ่งที่ยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยให้ผู้เรียนมีการจัดกลุ่มปรึกษากันเองว่าอยากจะเรียนรู้เรื่องอะไรอย่างไรบ้าง มีการวางแผนในการเรียนรู้กันเอง มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการช่วยกันค้นคว้าศึกษากันเอง ครูจะเป็นเพียงที่ปรึกษาเท่านั้น นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนแบบนี้เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิด และการทำงานร่วมกัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายร่วมกันทุกคน การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นกระบวนการเรียน กระบวนการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการเหล่านั้นในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ต่อไปในอนาคต แต่ปัญหาที่ประสบอยู่ก็คือ ไม่ว่าจะหลักสูตรจะดีเพียงใด ถ้าการจัดการเรียนการสอนยังคงเป็นรูปแบบเดิมที่มีครูเป็นศูนย์กลาง สอนให้จำมากกว่าสอนให้ทำ สอนให้เชื่อมากกว่าสอนให้ขัดแย้ง สอนเนื้อหามากกว่าสอนกระบวนการแสวงหาความรู้ มิได้ดึงเอาศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้ แต่เป็นการปิดกั้นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนโดยสิ้นเชิง (นุรชัย ศิริมหาสาร. 2540 : 20) เมื่อพิจารณาการเรียนการสอนในปัจจุบัน จะเห็นว่าไม่สอดคล้องกับวิวัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเรียนการสอนตามคู่มือครูนั่นต้องการให้นักเรียนได้รับเพียงข้อสรุปที่ถูกต้อง ครูผู้สอนเน้นเนื้อหาวิชามากเกินไปทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระต่างๆไม่เป็นที่น่าพอใจ จากการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือ GAT ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2547 ทั่วประเทศ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระต่างๆ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับพอใช้ คือได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 37.22 ในปีการศึกษา 2547 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเฉลี่ยร้อยละ 33.04 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมยังไม่บรรลุเป้าหมาย จากสภาพดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าการพัฒนาให้ผู้เรียน มีทักษะทางสังคม คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งหากผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจ เกิดทักษะทางสังคม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมก็จะดีขึ้น ส่งผลให้ประเทศมีประชากร

ที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาประเทศให้อยู่ในชั้นแนวหน้าได้ แต่ในสภาพปัจจุบันปัญหาเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำ ซึ่งผู้วิจัยกำลังประสบปัญหานี้อยู่เช่นเดียวกัน คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในสาระวิชาต่างๆ ต่ำกว่าเกณฑ์ จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนทั้งในห้องเรียนขณะเรียนหรือทำกิจกรรมและในห้องสอบ พบว่า นักเรียนตัดสินใจเลือกคำตอบอย่างรวดเร็วโดยไม่สนใจว่าคำตอบที่เลือกนั้นจะถูกหรือว่าผิด ทำให้นักเรียนไม่ได้ใช้ความคิดที่จะไตร่ตรองพิจารณาหาคำตอบให้รอบคอบก่อนตัดสินใจเลือกคำตอบ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

การจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 วิธีดังกล่าว เป็นการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการทำงานและกระบวนการเรียนเป็นกลุ่ม โดยกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และกระบวนการเรียนรู้อย่างแบบโครงงาน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีรูปแบบชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่ายและสอดคล้องกับการดำรงชีวิตปลูกฝังทักษะทางสังคมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เหมาะกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองในการทำงานกลุ่มนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญอย่างมาก คือสมาชิกทุกคนต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญและเห็นแก่ประโยชน์ของการทำงานร่วมกันกับสมาชิกคนอื่นๆ และพร้อมที่จะทำงานร่วมกับบุคคลใดๆ ก็ได้ โดยคำนึงถึงความสำเร็จของงานเป็นหลัก บางครั้งการทำงานจะสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยบุคคลหลาย ๆ แบบ เพราะบุคคลที่มีประสบการณ์และความรู้ที่แตกต่างกัน เมื่อมารวมกันมีการผสมผสานกันก็จะช่วยให้งานนั้นๆ สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการทำงาน การแสวงหาความรู้ การสื่อสาร และการแก้ปัญหา ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อแก้ปัญหาทักษะทางสังคมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแบบโครงงานกับแบบร่วมมือ
2. เพื่อเปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแบบโครงงานกับแบบร่วมมือ

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาทักษะทางสังคม และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่จัดการเรียนรู้แบบโครงงานและจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งผลการวิจัยนอกจากจะทราบว่าจัดการเรียนรู้ ทั้งสองวิธีมีเทคนิคใดที่จะทำให้ผู้เรียนมีทักษะทางสังคม และมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สูงกว่ากัน ยังสามารถนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มสาระอื่นๆ เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับผู้เรียน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. หน่วยการวิเคราะห์

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มโรงเรียนสันติสุข สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของกลุ่มโรงเรียนสันติสุข อำเภอลาดบัวหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 6 โรงเรียน นักเรียน 1,500 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดโสภณเจติการาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 21 คน จัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นกลุ่มที่ 1 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดหญ้าไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 21 คน จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ จำนวน 21 คน เป็นกลุ่มที่ 2

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การเรียนรู้ 2 วิธี คือ

3.1.1 การเรียนรู้แบบโครงงาน

3.1.2 การเรียนรู้แบบร่วมมือ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ทักษะทางสังคม

3.2.2 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4. เนื้อหา

เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่นำมาใช้ในการวิจัยคือ สาระประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

5. ระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการสอนสาระประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 18 ชั่วโมง โดยพิจารณาจากหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

6. ข้อตกลงเบื้องต้น

นักเรียนกลุ่มทดลองไม่เคยเรียนสาระประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาก่อน และไม่มีการสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนทั้งสองกลุ่ม

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเปรียบเทียบทักษะทางสังคมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน กับการเรียนรู้แบบร่วมมือ (สุริย์ บาวเออร์. 2535 : 15 ; อ้างอิงจาก Foyle & Lyman. 1989. **Cooperative Grouping for Interactive Learning : Student, Teachers, and Administrator.** p.25.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

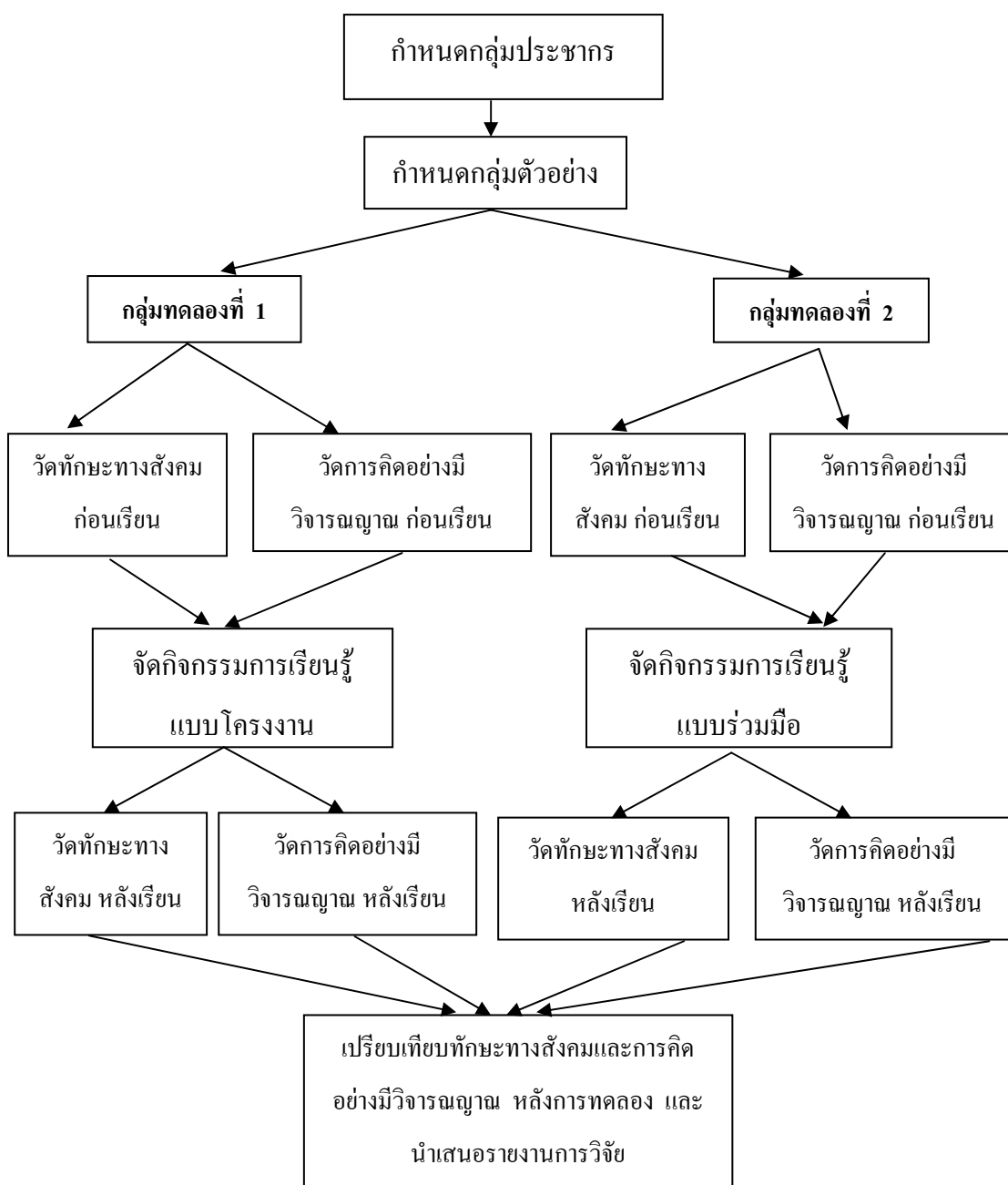
เปรียบเทียบทักษะทางสังคมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน กับการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ สามารถเขียนขั้นตอนการเปรียบเทียบทักษะทางสังคม และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังแสดงในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงขั้นตอนการเปรียบเทียบ ทักษะทางสังคมและการคิดอย่างมี วิจารณญาณ โดย การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานและการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. วิธีเรียนรู้แบบโครงการ (Project – approach) หมายถึง การเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกสิ่งที่ศึกษา กำหนดเรื่องที่จะศึกษาหรือโครงการที่สนใจจะทำ เป็นการศึกษาด้วยตนเองในสิ่งที่มีความคล้ายคลึงเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชีวิตจริงหรือสภาพปัญหาที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ความรู้ ความคิดที่ลึกซึ้ง เชื่อมโยงสัมพันธ์กันจนได้ความรู้ใหม่ที่มีความหมายสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน ได้ใช้ทักษะที่มีในการทำงานตามความต้องการและความสนใจทำให้เด็กได้พัฒนาความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเองและความรอบคอบในการปฏิบัติงาน สรุปขั้นตอนและวิธีการเรียนรู้แบบโครงการแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเริ่มต้นโครงการ หรือ ขั้นวางแผน เป็นระยะที่ครูต้องสังเกต สร้างความสนใจที่จะเรียนรู้ให้เกิดในตัวนักเรียน แล้วตกลงกันในการเลือกเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ขั้นที่ 2 ขั้นการพัฒนาโครงการ หรือขั้นดำเนินการเป็นขั้นที่นักเรียนกำหนดหัวข้อคำถามหรือประเด็นปัญหาที่นักเรียนอยากรู้เกี่ยวกับเรื่องที่นักเรียนสนใจ (ที่ร่วมกำหนดเป็นหัวข้อเรื่อง) แล้วตั้งสมมุติฐานตอบคำถามเหล่านั้นแล้วมีการทดสอบสมมุติฐานด้วยการลงมือปฏิบัติจนค้นพบคำตอบด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 ขั้นรวบรวมสรุป หรือขั้นทบทวนและแก้ไขผลงาน เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำโครงการที่นักเรียนค้นพบคำตอบของปัญหาแล้วและนักเรียนได้แสดงให้เห็นว่า ได้สิ้นสุดความสนใจในหัวข้อโครงการเดิมและเริ่มหันเหความสนใจไปสู่เรื่องใหม่ ระยะเวลาที่ครูและนักเรียนจะได้แบ่งปันประสบการณ์การทำงานและแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการทำงานตลอดโครงการแก่คนอื่นๆ

2. วิธีเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) หมายถึง การเรียนแบบร่วมมือเป็นการเรียนที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มละประมาณ 3-5 คน โดยที่สมาชิกในกลุ่มมีความแตกต่างกันทางด้านเพศ เชื้อชาติ ความสามารถทางการเรียน ฯลฯ โดยผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับผิดชอบการทำงานของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม และได้กำหนดขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เลือกเนื้อหาและจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 ใช้กระบวนการกลุ่มโดยแบ่งกันศึกษาในหัวข้อย่อยที่ใดมอบหมาย

ขั้นตอนที่ 3 แยกเข้ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ศึกษาเนื้อหา สรุปเพื่อนำเสนอเนื้อหาแก่กลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 กลับเข้ากลุ่มเดิมผลัดเปลี่ยนกันทำความเข้าใจในเนื้อหาที่ตนไปศึกษามา

ทบทวน ซักถาม ตอบปัญหาจนเป็นที่เข้าใจ

ขั้นตอนที่ 5 สรุป ประเมินผล ทำแบบทดสอบ หากคะแนนสะสมของกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 6 ชมเชยกลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุด

3. ทักษะทางสังคม (Social skills) หมายถึง คะแนนที่ได้จากแบบทดสอบ แบบสำรวจ พฤติกรรมเด็กในระดับที่บ่งชี้ให้เห็นว่าเป็นเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ความสามารถเข้าใจ ความรู้สึก ความต้องการของจิตใจ หรือความต้องการต่างๆ ของคนที่เรากำลังเกี่ยวข้องกับ รวมทั้งรู้จัก ที่จะสร้างสายสัมพันธ์ให้มั่นคงด้วยความรัก ความเอาใจใส่ ความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง รู้จักการแสดงออกอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสอดคล้องกับจุดประสงค์ การเรียนรู้ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการแสวงหา ความรู้ ทักษะในการสื่อสาร และทักษะในการแก้ปัญหา

4. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) หมายถึง คะแนนที่ได้จากการวัดการคิด อย่างมีเหตุผล การพิจารณาใคร่ครวญเกี่ยวกับข้อมูล สถานการณ์ที่เป็นปัญหา ข้อมูลที่คลุมเครือหรือ ข้อโต้แย้งต่างๆ อย่างละเอียดรอบคอบ โดยใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของตนมาพิจารณา เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจหาข้อสรุปได้อย่างสมเหตุสมผลโดยกำหนดสถานการณ์ให้ในแต่ละ สถานการณ์ประกอบด้วยข้อคำถามแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 4 ข้อ โดยคำถามทั้ง 4 ข้อ ครอบคลุมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณทั้ง 4 ด้านที่ผู้วิจัยนิยามไว้ คือ 1) ความสามารถ ในด้านการนิยามปัญหา 2) ความสามารถในการเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาตอบของ ปัญหาพิจารณาและวิเคราะห์ข้อมูล ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้นในการอ้างเหตุผล 3) ด้านความสามารถในการกำหนดและเลือก ตั้งสมมติฐาน การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่าง ข้อมูลกับข้อสมมติฐาน 4) ความสามารถในการลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล และการตัดสินใจ ความ สมเหตุสมผลของการคิดหาเหตุผล

การนิยามปัญหา หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจปัญหา เพื่อหาข้อสรุปที่ จะกำหนดประเด็นปัญหา หรือสาระของปัญหาโดยพิจารณาจากข้อความหรือสถานการณ์ปัญหาที่ กำหนดให้

การพิจารณาและวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาเกี่ยวกับความ เพียงพอ ความน่าเชื่อถือข้อมูลว่าข้อมูลใดเป็นข้อเท็จจริง ข้อมูลใดเป็นข้อคิดเห็น ข้อมูลใดเกี่ยวข้องกับ ปัญหาหรือไม่เกี่ยวข้องกับปัญหา ข้อมูลใดมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ ข้อมูลใดมาจากแหล่งที่ไม่ น่าเชื่อถือ โดยพิจารณาจากข้อความหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้

การตั้งสมมติฐาน หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาหาแนวทางสรุป อ้างอิง โดยการ นำข้อมูลที่มีอยู่มาเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ เพื่อกำหนดว่าแนวทางใดที่มีความเป็นไปได้ แนวทางใดเป็นไปได้ โดยพิจารณาจากข้อความหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้

การลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุด โดยพิจารณาจากข้อความหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้

สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 ที่เรียนรู้แบบโครงงานกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีทักษะทางสังคม และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แตกต่างจาก นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้แบบร่วมมือกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ที่พัฒนาทักษะทางสังคมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. ได้แผนการจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือ ที่พัฒนาทักษะทางสังคมและ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
3. เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนของครูที่สอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบโครงงาน
4. เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนของครูที่สอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ
5. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีทักษะทางสังคมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น